

DE VLAAMSE MINISTER VAN ECONOMIE, INNOVATIE, WERK, SOCIALE ECONOMIE EN LANDBOUW

BISMEDEDELING AAN DE VLAAMSE REGERING

Betreft: Advies SERV, VARIO, HBC, Geconsolideerd advies van 6
speerpuntclusters: De Blauwe Cluster, Catalisti, Flanders'FOOD,
FLUX50, Medvia en VIL

over

Groenboek: de toekomst van het Vlaamse clusterbeleid

Het clusterbeleid in Vlaanderen richt zich op **de stimulatie van ontwikkeling en groei van clusters**, waarbij bedrijven en organisaties samenwerken op basis van gedeelde belangen en complementaire vaardigheden. Het hoofddoel van dit beleid is **de concurrentiepositie van Vlaanderen versterken** door de samenwerking tussen bedrijven en kennisinstellingen te bevorderen, om bij te dragen aan de **innovatiekracht** van de regio.

De uitvoering van het clusterbeleid ligt in handen van het VLAIO (Agentschap Innoveren & Ondernemen).

Na 10 jaar financiering van de speerpuntclusters, gestart in 2017, staat Vlaanderen voor een **vernieuwde aanpak van het clusterbeleid**. De Europese regelgeving die de rechtsbasis is voor de overheidsfinanciering van de Vlaamse clusters, artikel 27 van de AGVV (Algemene GroepsVrijstellingsVerordening), legt namelijk een tijdsbeperking van 10 jaar op.

In juni 2023 nam Minister Jo Brouns (Minister van Werk, Economie, Innovatie en Landbouw) het initiatief om tegen begin 2024 een groenboek op te stellen voor de toekomst van het Vlaamse clusterbeleid. Hij vroeg aan VLAIO een traject op te starten om de aangewezen opties te onderzoeken voor verankering van waardevolle initiatieven of activiteiten.

Op 22 maart 2024 werd het '**Groenboek voor de toekomst van het Vlaamse clusterbeleid**', medegedeeld aan de Vlaamse regering met een vraag tot advies aan SERV, VARIO, HBC, Geconsolideerd advies van 6 speerpuntclusters: De Blauwe Cluster, Catalisti, Flanders'FOOD, FLUX50, Medvia en VIL

De minister vroeg advies over:

- De vier voorgestelde scenario's, en de rol die de huidige speerpuntclusters hierin kunnen opnemen, waarbij een combinatie van scenario's mogelijk is en voor alle bestaande speerpuntclusters wellicht niet hetzelfde scenario het meest wenselijk en haalbaar is.

- Het al dan niet ontbreken van strategisch belangrijke thema's bij de bestaande (en in oprichting zijnde) speerpuntclusters, die via een nieuwe oproep Innovatieve Bedrijfsnetwerken de kans kunnen krijgen door te groeien tot speerpuntcluster in nieuwe domeinen.

Deze mededeling geeft de essentie van de ingewonnen adviezen. De volledige adviezen, alsook het 'Groenboek voor de toekomst van het Vlaamse clusterbeleid' **zijn als bijlage bij deze mededeling gevoegd**. Deze bundel zal als basis dienen voor het beleidsvoorstel dat VLAIO de komende periode kan uitwerken en aan de Vlaamse Regering zal voorleggen.

Daarbij zal men rekening houden met:

- het nieuwe regeerakkoord en eventuele nieuwe beleidsaccenten;
- de budgettaire mogelijkheden en eventuele besparingen (zowel wat betreft financiering basiswerking als geormerkte projectmiddelen);
- de periodieke evaluaties van de lopende speerpuntclusters;
- de geldende Europese staatssteunkaders.

Rekening houdende met een implementatie na 2026, moet het beleidstraject idealiter midden 2025 kunnen opstarten.

1. BEVINDINGEN OVER CLUSTERBELEID

SERV, VARIO, HBC en de 6 speerpuntclusters (geconsolideerd advies) stuurden een antwoord op de adviesvraag van minister Brouns.

In de 4 adviezen worden volgende punten benoemd als aanbeveling of "te behouden karakteristieken" voor een verdere clusterwerking:

- Bedrijfsgedreven karakter met operationele aansturing door bedrijven
- Neutrale en onafhankelijke rol
- Partnerschap met overheid
- Voorzien van geormerkte middelen bij het Fonds voor Innoveren en Ondernemen

Daarnaast geeft VARIO de aanbeveling voor een focus op economische valorisatie en een duidelijk rol voor maatschappelijke uitdagingen gelinkt aan transities en met ruimte voor pioniers en KMO's, het verder uitwerken van de "quadruple helix" samenwerking en een sterkere inzet op kennisdiffusie. De opvolging van het clusterbeleid vereist duidelijke en meetbare doelstellingen met aangepaste criteria. VARIO vindt het belangrijk dat de clusters deel uitmaken van een overkoepelende strategie voor innovatie- en ondernemersbeleid en raadt aan de resultaten van de systeemanalyse van het Vlaamse O&O&I-landschap (EWI) te gebruiken

Het HBC vestigt de aandacht op de nodige spreiding van de clusteractiviteiten over alle TRL-niveaus, en specifieke verduidelijking van een strategische visie voor laag TRL-onderzoek. Daarnaast vraagt het HBC meer aandacht voor kennisverspreiding en het uitbreiden van het bereik, in het bijzonder KMO's.

In het geconsolideerd advies van de speerpuntclusters wordt gepleit voor een verankering op lange termijn, een minimum aan administratie en een aangepast instrumentarium voor samenwerkingsprojecten.

2. ANTWOORD OP ADVIESVRAGEN

A. ADVIES OVER: DE VIER VOORGESTELDE SCENARIO'S, EN DE ROL DIE DE HUIDIGE SPEERPUNTCLUSTERS HIERIN KUNNEN OPNEMEN, WAARBIJ EEN COMBINATIE VAN SCENARIO'S MOGELIJK IS EN VOOR ALLE BESTAANDE SPEERPUNTCLUSTERS WELLICHT NIET HETZELFDE SCENARIO HET MEEST WENSELIJK EN HAALBAAR IS.

SERV geeft advies over de 4 scenario's.

Voor scenario 1, met volledig private financiering, stelt men in vraag of de clusters nog engagementen kunnen opnemen naar beleidsprioriteiten, inzonderheid op het vlak van faciliteren van systeemtransities.

Bij scenario 2, inkanteling in een kennisinstelling, heeft de SERV bedenkingen omdat de bedrijfsgerichtheid en ondernemersgedreven clusteridentiteit onvoldoende tot haar recht dreigt te komen binnen de meer wetenschappelijke/academische logica van kennisinstellingen. Sturende indicatoren kunnen de bedrijfsgerichtheid niet voldoende waarborgen.

Scenario 3, uitdaging gedreven clusterwerking, is voor de SERV het meest evident. Er wordt wel gewezen op de noodzaak van een intensere wisselwerking tussen de quadruple helix actoren voor de agendasetting, de engagementen in het clusterpact en de betrokkenheid van een goede mix van diverse stakeholders.

Scenario 4, clusterprogramma voor systemische transformatie, beschouwt de SERV als een toekomstscenario voor de langere termijn, waarbij scenario 3 als overgangsfase gezien kan worden, aangezien de clusters op dit moment niet klaar zijn om een rol van mandaathouder op te nemen voor systeemtransformaties.

De SERV wijst ook op de verscheidenheid tussen de speerpuntclusters waardoor op basis van een individuele evaluatie dient nagegaan te worden welk toekomstscenario gepast is.

VARIO is geen voorstander van de scenario's 1, 2 en 4 en verkiest grotendeels een verderzetting van het huidige clusterbeleid (aansluiting bij scenario 3) en formuleert hierbij 3 aanbevelingen:

- In hoofdzaak economische opdracht.
- Voorzie nodige financiering (basisfinanciering en geormerkte middelen) – en exploreer hierbij de verlenging van huidige financiering mits aanmelding bij de Europese Commissie¹. Dit om een lappendeken aan steunmaatregelen uit de AGVV te voorkomen.
- Zet in op partnerschapsrol tussen de speerpuntclusters en VLAIO.

HBC geeft de voorkeur aan scenario 3, in combinatie met elementen uit scenario 4, indien er gekozen wordt voor een meer transitie gedreven innovatiebeleid.

In het geconsolideerd advies van de 6 speerpuntclusters wordt ook een analyse gemaakt van de 4 scenario's.

Bij scenario 1, met volledig private financiering, wordt gewezen op het risico marktverstoring, en de moeilijkheid om de neutrale rol te behouden ten opzichte van alle actoren.

Bij scenario 2, inkanteling in een kennisinstelling, wordt gevreesd voor een uitdoofscenario voor de clusterwerking waarbij men vertrekt vanuit een vraaggedreven markt vanuit het ganse Vlaamse ecosysteem en waarbij de activiteiten gestuurd worden door een industrieel en bedrijfsspecifiek belang.

Scenario 3, uitdaging gedreven clusterwerking, kan volgens de clusters beschouwd worden als een vertrekbasis om het clusterbeleid na 2026 vorm te geven. Scenario 3 met enkele uitbreidingen (aanmelding bij Europese Commissie; zie ook VARIO advies), betrokkenheid van andere

¹ [EUR-Lex - 52022XC1028\(03\) - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

beleidsdomeinen, mogelijkheid om extra financiering te voorzien voor specifieke extra taken eigen aan de specifiek cluster).

Bij scenario 4, clusterprogramma voor systemische transformatie, met de clusters als mandaathouder voor systeemtransitie, wordt als een risico gezien voor continuïteit van de huidige werking met focus op economische meerwaarde. Men ziet de clusters eerder bijdragen aan transitie met interclusteractiviteiten op gezamenlijke intercluster-roadmaps.

B. HET AL DAN NIET ONTBREKEN VAN STRATEGISCH BELANGRIJKE THEMA'S BIJ DE BESTAANDE (EN IN OPRICHTING ZIJNDE) SPEERPUNTCLUSTERS, DIE VIA EEN NIEUWE OPROEP INNOVATIEVE BEDRIJFSNETWERKEN (IBN) DE KANS KUNNEN KRIJGEN DOOR TE GROEIEN TOT SPEERPUNTCLUSTER IN NIEUWE DOMEINEN

Nieuwe clusters moeten volgens de SERV beperkt kunnen bestaan, mits ze een strategische meerwaarde voor Vlaanderen betekenen. Een mogelijkheid is om sommige als IBN te lanceren, voor een beperkte periode, en beperkt te houden in aantal, met focus op opkomende domeinen.

VARIO is voorstander van een bottom-up aanpak met open oproep op projectbasis met perspectief om door te groeien naar een SPC, maar niet automatisch en mits ambitieuze en duidelijke kpi's.

VARIO stelt ook dat de resultaten van de systeemanalyse (van het Vlaamse O&O&I landschap) suggesties kunnen bieden voor het heroriënteren van bestaande organisaties/structuren die in de toekomst de rol van speerpuntcluster kunnen opnemen of voor het identificeren van thema's die vandaag al als strategisch belangrijk worden erkend maar waarvoor nog geen clusterwerking bestaat.

Het HBC geeft aan dat een nieuwe IBN oproep aangewezen is om nieuw terrein te verkennen, maar niet mag ontaarden in een substantiële groei van aantal clusterorganisaties, die met elkaar in competitie zouden gaan voor de ledenbijdragen. Bij voorkeur moet gekeken worden naar het strategisch belang van nieuwe, ontluikende economische sectoren of waardeketens. Met andere woorden er moet zeer selectief, en in functie van de noden en unieke voordelen, omgegaan worden met de opstart van nieuwe IBN's, die na 3 jaar, en een bewezen impact, desgevallend kunnen doorgroeien tot speerpuntcluster.

Vanuit VLAIO kan een studie opgestart worden om domeinen te identificeren waar additionele impact kan gegenereerd worden.

De speerpuntclusters pleiten om niet te werken via een oproep voor nieuwe clusters, maar om instrumenten zoals collectieve haalbaarheidsstudies in te zetten – aan te vragen door diverse types organisaties, waaronder kennisinstellingen, federaties, speerpuntclusters, overheden, ... - en die via het clusterbesluit te steunen. Ze pleiten ook voor het beperkt houden van het aantal initiatieven, en eerder in te zetten op inbedding binnen bestaande, ervaren entiteiten.

De Vlaamse Minister van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw,

Jo BROUNS